

Обґрунтування перспективності застосування полімерно-керамічних композитів з ієрархічною структурою для авіаційних технологій

Походенко О.Т., асп., Карвацький А.Я., д.т.н., проф.
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», м. Київ

На підставі аналізу сучасних наукових досліджень розглянуто причини істотних обмежень традиційних матеріалів та обґрунтовано перспективні напрями розробки та застосування полімерно-керамічних композитів на основі структурних принципів природної кісткової тканини для підвищення витривалості до втоми та залишкової несучої здатності профільних елементів авіаційної техніки.

Ключові слова: біоміметика, полімерно-керамічні композити, ієрархічна структура, авіаційні профільні елементи, витривалість до втоми.

Вступ. Зростання вимог до масової ефективності, втомної довговічності та стійкості до локальних пошкоджень у конструкційних елементах авіаційної техніки робить традиційні матеріали, алюмінієві сплави та класичні вуглепластики, недостатньо ефективними для вирішення сучасних інженерних задач. Аналіз сучасних досліджень показує, що виникнення деламінації (**розшарування**) (рис. 1), локального зминання, втрати стійкості та втомних пошкоджень суттєво обмежує ресурс та експлуатаційну надійність профільних елементів, зокрема стрингерів, швелерів і рамних підсилювачів [1]. Це актуалізує потребу у матеріалах нового типу, здатних забезпечувати контрольований розподіл жорсткості та підвищену витривалість до втоми (рис. 2).

Одним із перспективних напрямів є використання біоміметичної структури, в основі якої побудована природна кісткова тканина. Кістка поєднує кортикальну оболонку, що забезпечує високу жорсткість та пористу внутрішню структуру, яка поглинає енергію і перешкоджає розвитку локальних дефектів. Її багаторівнева організація, продемонстрована в сучасних міждисциплінарних дослідженнях, яка розглядається як один із найефективніших природних прототипів для конструкційних матеріалів з оптимізованими характеристиками міцності та стійкості до руйнування [3, 4]. Особливості структури чітко впливають на властивості матеріалу, наприклад, на витривалість до тріщиноутворення, що підтверджується відповідними дослідженнями [5] (рис. 3).

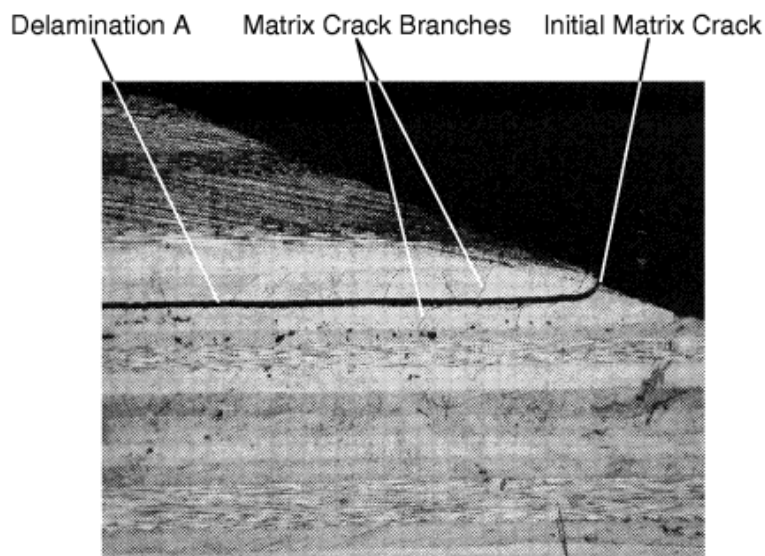

Рисунок 1 – Вигляд зразка з боку, що піддався деламінації під час триточкового згину [1]

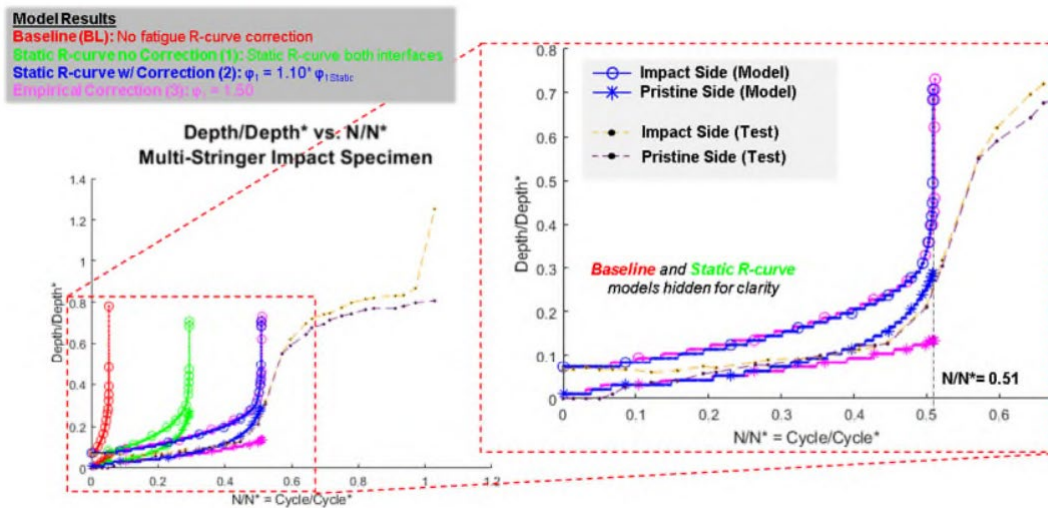

Рисунок 2 – Тріщиноутворення залежно від кількості циклів навантаження для зразків та моделей багатореберних панелей [2]

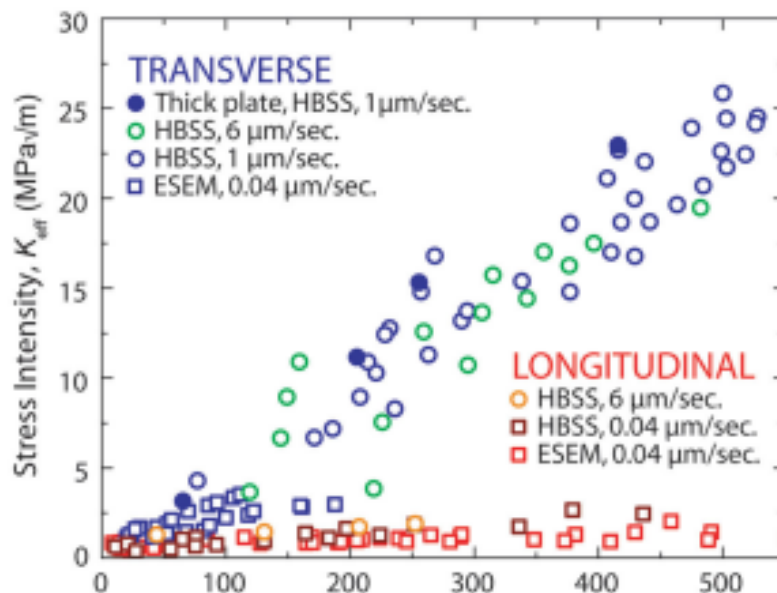

Рисунок 3 – Залежність градієнту тиску від швидкості тріщиноутворення в кістці [5]

Перспективність перенесення цих принципів на авіаційні профільні елементи підтверджується аналізом механізмів руйнування тонкостінних композитних панелей. Дослідження NASA та сучасні публікації з механіки композиційних матеріалів свідчать, що делямінація та локальне змінання часто ініціюються в зонах нерівномірного розподілу жорсткості: отворів, переходів перерізів та кріпильних ділянок [1, 6, 7]. Формування градієнтної полімерно-керамічної структури сприяє зменшенню ймовірності тріщиноутворення, забезпечуючи часткову ізоляцію локальних дефектів та підвищену залишкову несучу здатність.

Керамічна фаза композиту забезпечує підвищений модуль пружності й опір локальним деформаціям, тоді як полімерна матриця виконує роль енергоємного компонента, що поглинає напруження та перешкоджає розвитку тріщин. Згідно з сучасними підходами до адитивного виготовлення композитів [8], можливим є формування градієнтної структури, яка відтворює принцип «жорстка оболонка–пористе ядро». Це відкриває нові шляхи для оптимізації профільних авіаційних елементів за критеріями витривалості до втоми та роботи в умовах високого навантаження.

Особливу увагу привертають методи багаторівневого моделювання, які дають змогу прогнозувати поведінку таких матеріалів ще до проведення експериментів. Представницькі об'єми дають можливість описати структуру й механічну взаємодію фаз на мікрорівні, а побудова зв'язаних моделей мікро- та макромасштабу – оцінити поведінку складних профілів у реальних умовах навантаження авіаційних елементів [2, 9, 10]. Це створює можливість для розробки високоточних моделей, що дають змогу прогнозувати ефекти локалізації напружень, втрату стійкості та розвиток втомних пошкоджень.

Висновки. Проведений аналіз свідчить про те, що поєднання полімерно-керамічної композиції з біоміметичною ієрархічною структурою є перспективним напрямом подальших досліджень. Передбачається, що такі матеріали можуть забезпечити суттєве підвищення витривалості до втоми, зниження маси силових елементів та покращення їхньої поведінки в умовах високих навантажень, що відповідає стратегічним напрямам розвитку сучасного авіабудування.

Перелік посилань

1. Krueger R., O'Brien T. Testing and Analysis of Composite Skin/Stringer Debonding under Multi-Axial Loading. NASA Technical Report. TM-1999-209097 ARL-MR-439. URL: <https://ntrs.nasa.gov/api/citations/19990025561/downloads/19990025561.pdf>
2. Integration of Fatigue R-Curve Effects into VCCT for Durability Predictions, Part 2: Buckled Composite Multi-Stringer Stiffened Panels. NTRS – NASA Technical Reports Server. URL: <https://ntrs.nasa.gov/citations/20220017736>
3. Hydroxyapatite-Based Natural Biopolymer Composite for Tissue Regeneration / W. Alkaron, A. Almansoori, K. Balázs, C. Balázs // Materials. 2024. Vol. 17(16). art. ID 4117; <https://doi.org/10.3390/ma17164117>
4. Tabrizian P., Davis S., Su B. From bone to nacre – development of biomimetic materials for bone implants: a review // Biomaterials Science. 2024. Vol. 12, art. ID 5680. <https://doi.org/10.1039/d4bm00903g>
5. Zimmermann E.A., Ritchie R.O. Bone: Bone as a Structural Material // Advanced Healthcare Materials, 2015. Vol. 4, Issue 9. P. 1286. <https://doi.org/10.1002/adhm.201570054>
6. Multiscale Progressive Failure Analysis for Composite Stringers Subjected to Compressive Load / J. Shi, J. Zeng, J. Zheng, F. Shi, G. Yang, M. Tong // Materials. 2024. Vol. 13. art. ID 3169. <https://doi.org/10.3390/ma17133169>
7. Failure Analysis of Hat-Stringer-Stiffened Aircraft Composite Panels under Four-Point Bending Loading / B. Li, Y. Gong, Y. Gao, M. Hou, L. Li // Materials. 2022. Vol. 15(7). art. ID 2430. <https://doi.org/10.3390/ma15072430>
8. Dimasa L.S., Buehler M.J. Modeling and additive manufacturing of bio-inspired composites with tunable fracture mechanical properties // Soft Matter. 2014. Vol. 10. P. 4436-4442. <https://doi.org/10.1039/C3SM52890A>
9. Krueger R., Ratcliffe J. Analysis of Composite Panel-Stiffener Debonding Using a Shell/3D Modeling Technique. NASA/CR-2007-214879 NIA Report No. 2007-07. URL: <https://ntrs.nasa.gov/api/citations/20070023724/downloads/20070023724.pdf>
10. Recent Advances in Hydroxyapatite-Based Biocomposites for Bone Tissue Regeneration in Orthopedics / I Ielo, G. Calabrese, G. De Luca, S. Conoci // International Journal of Molecular Sciences. 2022. Vol. 23(17), art. ID 9721; <https://doi.org/10.3390/ijms23179721>